

Pathology of agents to become the Islamic government in process of modern Islamic civilization being According to Ayatollah Khamenei's view

Moslem Bagheri *
Aliasghar Mobasheri **

Received: 2021/07/13

Accepted: 2021/10/02

Abstract

This paper try to do Pathology of agents because of being the Islamic government in the process of modern Islamic civilization through Ayatollah Khamenei's view. This research is analyzing perspective of Ayatollah Khamenei with content analysis from statements. In terms of purpose, the present study is a qualitative study that falls into the category of applied research, which has been designed and implemented using thematic analysis of Ayatollah Khamenei's statements. At the results of analyzing data is shown the harms of agents in Islamic government being in process of modern Islamic civilization being from Ayatollah Khamenei's view. Such as personal pathology (including 9 pathology); Managerial pathology (including 17 pathology) and political pathology (including 7 pathology) should be examined and analyzed.

Keywords: Islamic government, modern Islamic civilization, personal pathology, Managerial pathology, political pathology

.....
(Selected Article of the Sixth International Congress of Islamic Humanities - New Islamic Civilization Commission)

* Associate Professor, Department of Tourism Management, Shiraz University, Shiraz,
Iran (Corresponding Author)
bagherimoslem@shirazu.ac.ir

** Ph.D Student in Organizational Behavior and Human Resource Management,
University of Isfahan, Isfahan, Iran
mobasheri1728@yahoo.com

 0000-0003-2363-1464

آسیب‌شناسی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی در روند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۱۰

مسلم باقری *

علی اصغر مباشری **

چکیده

با توجه به اهمیت تحقق دولت اسلامی در فرایند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی و اهمیت و جایگاه کارگزاران در این فرایند از یک طرف و از طرف دیگر، اهمیت آسیب‌شناسی و بررسی موانع و چالش‌های موجود در این مسیر، پژوهش حاضر به منظور آسیب‌شناسی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی در روند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای طراحی و اجرا گردید. پژوهش حاضر از نظر هدف، مطالعه‌ای کیفی است که در دسته‌ی پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد که با استفاده از روش تحلیل مضمون، بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، طراحی و اجرا گردیده است. نتایج حاصل از تحلیل داده‌های گردآوری شده در این مطالعه، نشان می‌دهد که آسیب‌های کارگزاران در تحقق دولت اسلامی در روند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای می‌تواند در سه دسته آسیب اصلی یعنی آسیب‌های فردی (شامل ۹ آسیب)؛ آسیب‌های مدیریتی (شامل ۱۷ آسیب) و آسیب‌های سیاسی (شامل ۷ آسیب) مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند.

واژگان کلیدی: دولت اسلامی، تمدن نوین اسلامی، آیت‌الله خامنه‌ای، آسیب‌های فردی، آسیب‌های مدیریتی، آسیب‌های سیاسی.

* (مقاله منتخب ششمین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی - کمیسیون تمدن نوین اسلامی) *

* دانشیار گروه مدیریت جهانگردی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران (نویسنده ی مسئول).

bagherimoslem@shirazu.ac.ir

** دانشجوی دکتری رفتار سازمانی و مدیریت منابع انسانی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

mobasher1728@yahoo.com

 0000-0003-2363-1464

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران، به‌عنوان یک واقعه‌ی فرهنگی-اجتماعی که ریشه در جهان‌بینی، ایدئولوژی و فرهنگ غنی اسلامی دارد (خرمشاد، ۱۳۹۲) با طرح نظریه‌ی «نه شرقی نه غربی» و برهم زدن نظم نوین جهانی موردنظر و تأیید حاکمان اقتصادی، سیاسی و نظامی دنیای معاصر و با احیای ظرفیت‌ها و امکانات فراموش‌شده‌ی ملت‌ها و نفی انفعال و مرعوبیت در برابر قدرت‌ها، در صدد قطع ریشه‌های وابستگی ملت‌ها به ابرقدرت‌ها و در افکندن طرحی نو برآمده است. (جهان‌بین و معینی‌پور، ۱۳۹۳) طرحی متمایز که تعادلی جدید را به نفع محرومان در جستجو است و در این راستا، استفاده‌ی مطلوب از داشته‌های دیروز و امروز خود در راستای شکل‌گیری و شکل‌دهی به تمدن نوین اسلامی را به مهم‌ترین موضوع و مسئله‌ی اندیشمندان و رهبران جمهوری اسلامی تبدیل کرده است. (خرمشاد، ۱۳۹۲) چراکه تمدن نوین اسلامی به تعبیر آیت‌الله خامنه‌ای، یک تاریخ جدید و یک «روز نو» برای مسلمانان است و مسیر جدیدی است که انقلاب اسلامی ایران در چارچوب سنت‌های الهی و اراده‌ی خداوند بر حاکمیت دین، در پیش پای بشریت نهاده است. (بیانات رهبری، ۱۳۷۳/۰۸/۱۱) درعین‌حال، شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی، ابعاد و اضلاع مختلف دارد و الزامات خاص خود را می‌طلبد. (جعفریان و میرزا محمدی، ۱۳۹۴) یکی از الزامات یا پیش‌نیازهای مهم شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی، تحقق دولت و حکمرانی اسلامی است (تلاشان، ۱۳۹۹) که رهبر انقلاب نیز بر این امر تأکید فراوان دارند و تحقق دولت اسلامی را یکی از پیش‌نیازهای مهم شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی می‌دانند. چراکه از دیدگاه ایشان، حرکت از انقلاب اسلامی به تمدن اسلامی نیازمند تشکیل نظام اسلامی، تحقق دولت اسلامی، ایجاد کشور اسلامی و در نهایت شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی در سطح بین‌المللی است. (بیانات، ۱۳۸۳)

از طرفی، مراجعه به اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای نشان می‌دهد، علی‌رغم اهمیت تحقق دولت اسلامی در فرایند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی، تحقق این امر خطیر هنوز آن‌چنان‌که باید در ایران اسلامی پس از انقلاب محقق نشده است و به تعبیر ایشان، «ما

دولت اسلامی هم نداریم! از آن مراحل چندگانه‌ای که ما مطرح کردیم، هنوز در دولت اسلامی‌اش مانده‌ایم». (بیانات، ۱۳۹۶) به این ترتیب با توجه به این موضوع که اندیشیدن نسبت به مسائل نظام اسلامی، چالش‌های پیش روی آن و راه‌های برون‌رفت از این چالش‌ها، یک وظیفه‌ی اجتماعی است (بیانات رهبری، ۱۳۶۸)؛ شناسایی آسیب‌ها و چالش‌های تحقق دولت اسلامی و به عبارت دیگر، آسیب‌شناسی عدم تحقق دولت اسلامی در شکل مطلوب خود پس از گذشت چهار دهه از عمر انقلاب اسلامی، موضوعی است که می‌بایست با جدیت در دستور کار قرار گیرد. (طوسی و طاهری، ۱۳۹۸) چراکه ملت، انقلاب و دولتی که داعیه‌ی تمدن‌سازی دارد می‌بایست در کنار الزامات، آسیب‌های آن را نیز مورد شناسایی قرار دهد. (مهاجرانی، ۱۳۷۵) از این رو، از طرفی، با توجه به این موضع که یکی از مهم‌ترین ارکان و عناصر تحقق دولت اسلامی به‌مانند هر نظام و ساختار دیگری، منابع انسانی و به عبارت بهتر، کارگزاران آن هستند (جعفریان و میرزا محمدی، ۱۳۹۴) و از سوی دیگر، با توجه به این موضوع که شناخت آسیب‌های ناشی از اعمال قدرت از سوی کارگزاران می‌تواند موجبات پیشگیری و یا درمان آن را فراهم آورده و به تناسب ضمانت اجرایی لازم را پیش‌بینی نماید (راعی و فلاح سلوک‌لایی، ۱۳۹۰)، پژوهش حاضر به منظور آسیب‌شناسی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی در روند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای طراحی و اجرا گردیده است.

ادبیات نظری پژوهش

آسیب‌شناسی

آسیب‌شناسی^۱ عبارتی است که ریشه در علم پزشکی داشته (ناصرحی فر و گیاهی، ۱۳۹۴) و به منظور شناسایی و تحلیل عوامل مهم و اثرگذاری مورد استفاده قرار می‌گیرد که در صورت پدید آمدن و رواج یافتن می‌تواند تحقق، تداوم و اثربخشی هر نظام، ساختار یا مجموعه را متوقف کرده یا حرکت آن را کند سازد. (دورکیم، ۱۳۷۳) در واقع آسیب‌شناسی

^۱ Pathology

به فرایندی اشاره می‌کند که در طی آن مشخص می‌شود چه ویژگی‌ها، عناصر، فرایندها و به‌طورکلی چه چیزهای مخرب و مشکل‌زایی در یک سیستم و مجموعه وجود دارد که نیازمند تغییر است. (Janićijević, 2010) آسیب‌شناسی نیازمند تحلیل وضعیت موجود، گردآوری داده‌های لازم، تحلیل و نتیجه‌گیری بر اساس یافته‌ها و تبیین آسیب‌های موجود است. آسیب‌هایی که در صورت رفع شدن می‌توانند پدیده‌ی مورد مطالعه را از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب رهنمون شوند. (رحیمی و همکاران، ۲۰۱۱)

کارگزاران دولت اسلامی

دولت عبارت است از سازمان مرکزی سیاست که دارای چهار رکن است: رکن اقلیمی (سرزمین)، رکن انسانی (مردم)، رکن حاکمیتی (نوع حاکمیت) و رکن ساختاری (حکومت یا ساختار اعمال حاکمیت). (معصومی، ۱۳۹۰) بنابراین، می‌توان گفت دولت اسلامی، یک مجموعه‌ی حکومتی و سیاسی است که در مرزهای کشور اسلامی و با مشارکت مردم و تحت تأثیر مفروضات اسلامی ایجاد گردیده و اقدامات آن نیز بر اساس اصول اساسی اسلام استوار است. دولت اسلامی موضوعی بسیار مهم در بین اندیشمندان مسلمان است و نظریه‌ی دولت، بخش قابل‌توجهی از توجهات اندیشمندان مسلمان در دوران حاضر را به خود جلب کرده است. (مرادی برلیان و حسینی بهشتی، ۱۳۹۷) واکاوی اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای نیز نشان می‌دهد دولت اسلامی یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه ایشان و تشکیل آن یکی از مهم‌ترین مراحل تحقق تمدن نوین اسلامی است. (بیانات رهبری، ۱۳۸۳) از طرفی، صاحب‌منصبان و کارگزاران دولتی در طول تاریخ، همواره در معرض آفت‌ها و آسیب‌های رفتاری و نگرشی جدی قرار داشته‌اند. (راعی و فلاح سلوکلائی، ۱۳۹۰) آفت‌هایی که گاه نه‌تنها زندگی فردی و سیاسی این افراد که حتی تداوم و بقاء نظام‌های سیاسی و حاکمیتی را نیز با تهدیدهای جدی مواجه ساخته است. از طرف دیگر، از شروط اساسی کارگزاران و مدیران جامعه‌ی اسلامی، پاک بودن کارگزاران از خصلت‌های ناپسند است که در آموزه‌های دینی به‌شدت مورد تأیید و تأکید قرار گرفته است. (صفی‌لو و همکاران، ۱۴۰۰) از این‌رو، آسیب‌شناسی کارگزاران در دولت اسلامی و شناسایی

آسیب‌هایی که از این بابت می‌تواند تحقق دولت اسلامی را با چالش‌ها و محدودیت‌هایی مواجه سازد، یکی از مهم‌ترین مسائلی است که می‌بایست در تحقق دولت اسلامی مورد توجه قرار گیرد. چراکه تجلی ارزش‌ها و اخلاق اسلامی در رفتارها و روابط کارگزاران دولت اسلامی، نقش مهمی در ایجاد جامعه‌ی اخلاقی داشته که خود موضوعی مهم در تحقق اهداف اسلام و تمدن اسلامی است و اگر رفتار و اعمال کارگزاران دولت اسلامی از سلامت لازم برخوردار نباشد، چه‌بسا که این آسیب‌ها به جامعه‌ی اسلامی نیز رسوخ کرده و امت اسلامی را از راه حق و صحیح منحرف سازد. (پورعزت، ۱۳۹۳) منظور از آسیب‌شناسی کارگزاران، بررسی ویژگی‌های کارگزاران و مدیران در سطوح مختلف و تحلیل جنبه‌های منفی و معرفی ویژگی‌هایی است که در صورت وجود و رواج در بین مدیران و مسئولان دولت اسلامی، می‌تواند صدمات جبران‌ناپذیری به نظام اسلامی وارد ساخته و تحقق اهداف آن را از دسترس خارج و یا آن را به تعویق اندازد. چراکه دولت اسلامی مهم‌ترین تصمیم‌گیرنده و مجری در امت اسلامی است و اعمال و رفتار کارگزاران آن تأثیر مستقیم بر کامیابی یا شکست جامعه‌ی اسلامی خواهد داشت. (مقیمی، ۱۳۹۴) مراد از دولت اسلامی نیز کلیه‌ی دستگاه‌های حاکمیتی تحت اشراف نظام اسلامی است؛ لذا نباید آن را با قوه‌ی مجریه اشتباه گرفت. (طوسی و طاهری، ۱۳۹۸)

تمدن

تمدن، از عبارت‌هایی است که تعاریف مختلفی از آن ارائه شده است. این واژه در زبان انگلیسی از واژه‌ی CIVIS به معنی شهروند یا شهرنشین گرفته شده است و یونانیان با استفاده از این واژه، شهر را مجموعه‌ای از نهادها و روابط اجتماعی تعریف می‌کرده‌اند. (فوزی و صنمزاده، ۱۳۹۱) در زبان عربی نیز مهم‌ترین واژه‌ای که به تمدن اشاره دارد، عبارت «المدنیه» است که بر اساس آن، واژه‌ی تمدن، مبین مرحله‌ای از رشد و تربیت بشری است که در قالب مدنیت و اجتماعی خاص بروز می‌یابد و در تحقق آن، خروج از جهل و خشونت در حصول ظرافت، ادب و معرفت اهمیت دارد. (غفاری هاشجین و خاکی، ۱۳۹۵) در لغت‌نامه‌ی دهخدا نیز، تمدن به معنی تخلق به اخلاق اهل شهر و انتقال از

خشونت و جهل به حالت ظرافت و انس و معرفت به کاررفته است. در فرهنگ فارسی عمید نیز این عبارت به معنی شهرنشین شدن، خوی شهری گزیدن و با اخلاق مردم آشنا شدن، زندگانی اجتماعی، همکاری مردم با یکدیگر در امور زندگانی و فراهم کردن اسباب ترقی و آسایش خود به کاررفته است. (کاظمی، ۱۳۹۷) آیت‌الله خامنه‌ای نیز تمدن را «زندگی توأم با نظم عمومی، با تجربیات خوب زندگی، استفاده از پیشرفت‌های زندگی» تعریف کرده است. (بیانات رهبری، ۱۳۷۶)

تمدن اسلامی

از رهاوردهای مهم اسلام در حیات بشری، پایه‌گذاری تمدن باشکوهی بود که در برهه‌ای از تاریخ، بسیاری از سرزمین‌ها را زیر نفوذ داشت و از حلقه‌های درخشان تمدن بشری به شمار می‌رود. (زمانی محبوب، ۱۳۹۰) تمدن اسلامی، تمدنی با ۱۴ قرن حیات پرفرازونشیب است و از ریشه‌دارترین تمدن‌های انسانی به شمار می‌رود که در برهه‌ای از تاریخ، مدیریت و حکومت اسلامی را از لحاظ نظم و انضباط، برتری سطح اندیشه و زندگی، سعه‌ی صدر و اجتناب از تعصب و توسعه و ترقی علم و ادب، پیشاهنگ تمام دنیای متمدن و الگوی فرهنگی عالم انسانیت قرار داد و فرهنگ و تمدن جهان امروز بسیار به آن وامدار است. (کاظمی، ۱۳۹۷)

در یک تعریف کلی می‌توان تمدن اسلامی را مجموعه‌ای از باورها و ارزش‌های اسلامی و نمود آن در پیشرفت علم، هنر و ظهور نمادهای اجتماعی و سیاسی در بین ملل و مردمی که اسلام را به‌عنوان دین خود پذیرفته‌اند، تعریف نمود. (تلاشان، ۱۳۹۹) چراکه رسوخ مبانی اسلامی در اندیشه‌های مردم و شکل‌گیری فرهنگی متفاوت، پیدایی نوعی زیست تمدنی را رقم‌زده است که به نام تمدن اسلامی شناسایی می‌گردد. (واسعی، ۱۳۹۹) این تمدن، نه به نژاد خاصی تعلق دارد و نه تمدنی ملی است که به مردم خاصی تعلق داشته باشد، بلکه همه‌ی گروه‌های نژادی و قومی را که در پیدایش، رونق و طراوت و گسترش آن نقش داشته‌اند را در برمی‌گیرد. (کاظمی، ۱۳۹۷)

تمدن نوین اسلامی

تمدن نوین اسلامی مفهومی است که ریشه در آرمان‌های انقلاب اسلامی ایران داشته و به‌طور منطقی بر مفروضات الگوی ایرانی-اسلامی پیشرفت استوار است. (دادجو، ۱۳۹۸) این اصطلاح، اولین بار در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای مطرح شده است (تلاشان، ۱۳۹۹) و به معنای پیشرفت همه‌جانبه‌ای است که ضمن پاسخ‌گویی به نیازهای طبیعی و مادی انسان‌ها، بعد معنوی و روحی آنان را به سمت کمال و سعادت راهنمایی می‌کند، زیرا تمدنی است که در بستر فرهنگ اسلامی رشد می‌کند و نظام و نهادهای گوناگون آن ریشه در باورهای بنیادین قرآن دارد و موجد توسعه و پیشرفت در عرصه‌های مادی و معنوی زندگی امت اسلام و مبتنی بر مقتضیات زمان و مکان است. (الهامی و سلطانی، ۱۳۹۸) بررسی اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای نشان می‌دهد، تمدن نوین اسلامی از منظر ایشان از دو بعد اصلی ابزاری یا سخت‌افزاری شامل نمودهای پیشرفت از قبیل: علم، اختراع، اقتصاد، سیاست، اعتبار بین‌المللی و نظایر آن و نرم‌افزاری (بخش حقیقی یا اصلی تمدن نوین اسلامی) شامل حاکمیت سبک زندگی اسلامی در تمامی مظاهر زندگی و حیات مسلمانان است. (ابوالقاسی، ۱۳۹۴)

پیشینه‌ی پژوهش

علی‌رغم اهمیت آسیب‌شناسی کارگزاران در دولت و نظام اسلامی، این موضوع چندان‌که باید مورد توجه قرار نگرفته است و تاکنون تنها معدود مطالعاتی در این ارتباط طراحی و اجرا شده است که در این بخش مورد بررسی قرار می‌گیرد. راعی و فلاح سلوکلابی (۱۳۹۰)، در مطالعه‌ای نسبت به آسیب‌شناسی رفتار کارگزاران حکومت اسلامی از منظر اسلام اقدام نمودند. این پژوهشگران در مطالعه‌ی خود که به روش توصیفی-تحلیلی و از طریق مطالعه‌ی کتابخانه‌ای اجرا گردید، آسیب‌های کارگزاران حکومت اسلامی را در دودسته‌ی اصلی آسیب‌های اخلاقی حاکمیتی و آسیب‌های اخلاقی شخصیتی مورد بررسی قرار دادند. در این مطالعه، آسیب‌های اخلاقی حاکمیتی، دو آسیب اصلی یعنی آسیب‌های ناشی از ذات قدرت (سوءاستفاده از موقعیت حاکمیتی، اشرافی‌گری، کم‌توجهی به اقشار

آسیب‌پذیر و ریاست‌طلبی، استبدادگرایی و استضعاف مردم) و آسیب‌های ناشی از نحوه‌ی اعمال قدرت (باندبازی و خویشاوندسالاری، اختصاص دادن اموال و فرصت‌ها به نزدیکان، ضعف مدیریت، عدم دسترسی مردم به کارگزار و خلط محبت، مدارا و اقتدار) را شامل می‌گردد. آسیب‌های اخلاقی شخصیتی در این مطالعه نیز عبارت‌اند از: تکبر و خودبزرگ‌بینی، شکم‌بارگی و روحیه‌ی سفاکی. در مطالعه‌ای دیگر، شریفی و فائق (۱۳۹۴) نسبت به آسیب‌شناسی خواص و رویکرد سیاسی کارگزاران حکومت نسبت به آنان از دیدگاه نهج‌البلاغه اقدام نمودند. در این پژوهش، با روش تحلیلی-توصیفی، عوامل آسیب-زا در نخبگان، آسیب‌های ناشی از این عوامل و پیامدهای ناگوار اجتماعی، سیاسی و اقتصادی آن به‌ویژه جهت‌گیری نادرست کارگزاران حکومت با عنایت به رویکردهای حکومت علوی مورد بررسی قرار گرفته است. بررسی نتایج حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد که آسیب‌هایی که خواص به آن دچار می‌شوند به دودسته آسیب‌های مشترک (عصبیت قومی، خویشاوندی، سطحی‌نگری، استبداد رأی، دنیاطلبی و زیاده‌خواهی) و آسیب‌های اختصاصی (منزلت اجتماعی، فضاسازی معاندان و جهت‌گیری نادرست کارگزاران حکومت) تقسیم می‌شود. همچنین، جهت‌گیری نادرست کارگزاران حکومت نسبت به خواص از دو دیدگاه ایجابی و سلبی قابل بررسی است. دیدگاه سلبی که در این مطالعه محل بحث است دارای دو جنبه‌ی اقتصادی و سیاسی است. جنبه‌ی اقتصادی به تبعیض و بر خورداری‌های ناحق اقتصادی اشاره دارد و جنبه‌ی ساسی به موضوع رابطه-سالاری به‌جای شایسته‌سالاری و تسامح و تساهل کارگزاران نسبت به خواص می‌پردازد. دیگر مطالعه‌ی انجام‌شده در ارتباط با موضوع پژوهش حاضر، مطالعه‌ی انجام‌شده توسط صفی‌لو و همکاران (۱۴۰۰) است که به‌منظور آسیب‌شناسی دنیازدگی مدیران و شاخص-های آن در اندیشه‌ی حضرت علی (ع)، به روش توصیفی-تحلیلی و بر اساس رویکرد کتابخانه‌ای طراحی و اجرا گردیده است. نتایج حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد که دنیازدگی مدیران، از یک‌سو مؤلفه‌های رشد و توسعه‌ی اقتصادی و رفاه عمومی را در معرض خطر قرار می‌دهد و از سوی دیگر بستر لازم برای رشد معنوی و سعادت ابدی

انسان را نیز دچار مشکل می‌کند.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر طرح، مطالعه‌ای کیفی و از نظر هدف در زمره‌ی پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد که با استفاده از روش تحلیل مضمون^۱ اجرا گردیده است. تحلیل مضمون روشی نظام‌مند برای شناخت، سازمان‌دهی و گزارش الگوهای معنایی (مضامین) اندیشه‌ها و رهنمودهای موجود در داده‌های موردبررسی است؛ و به دلیل کاربردی و منعطف بودن، به یکی از رایج‌ترین روش‌های تحلیل داده‌های کیفی تبدیل شده است (Braun, & Clarke, 2012) که هدف از آن یافتن مضامین (الگوهای معنایی) بااهمیت و جذاب در متون و مطالب موردبررسی در راستای پاسخ به سؤال پژوهش است. (Maguire & Delahunt, 2017) در پژوهش حاضر، روش پیشنهادی براون و کلارک (2006) مورداستفاده قرار گرفته است که تحلیل مضمون را فرایندی شش مرحله‌ای به شرح شکل شماره‌ی ۱ معرفی می‌کنند:

شکل ۱: مراحل روش تحلیل مضمون (Braun, & Clarke, 2006)

یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر به‌منظور آسیب‌شناسی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری، نسبت به بررسی متن سخنرانی‌های ایرادشده‌ی ایشان در ارتباط با موضوع پژوهش در دیدار با کارگزاران نظام و سایر مناسب‌ها اقدام گردید. در این فرایند، ابتدا بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در ارتباط با کارگزاران دولت اسلامی از زمان آغاز زعامت ایشان بر

^۱ Thematic analysis

نظام جمهوری اسلامی ایران در دیدار با کارگزاران نظام (اعضای دولت و نیز اعضای سایر نهادها و دستگاه‌های مدیریتی کشور مانند قوه قضائیه، کارگزاران سازمان حج و زیارت، کارگزاران سازمان صداوسیما) و نیز در سایر مناسبت‌ها و دیدارها (دیدار با مردم، خطبه‌های نماز جمعه و مانند آن) استخراج و با تحلیل محتوای بیانات ایشان در ارتباط با ویژگی‌های منفی کارگزاران که می‌تواند شکل‌گیری تحقق دولت اسلامی را با مانع مواجه سازد، ۱۵۸ عبارت مرتبط با موضوع پژوهش از میان بیانات ایشان استخراج و در مرحله دوم ضمن تحلیل، نسبت به کدگذاری این عبارات اقدام گردید. نمونه‌ای از اقدامات انجام‌شده در این مراحل در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: عبارات و مضامین مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در ارتباط با موضوع پژوهش

ردیف	عبارت	تاریخ	مضمون استخراج شده
۱	بدانید که یکجا نقطه‌ی انشعاب است؛ مواظب آن‌جا باشید. آن‌جا عبارت از آن نقطه و لحظه‌ای است که احساس می‌کنید به‌جای خدا، «خود» وارد میدان می‌شود. نقطه‌ی انحراف، اینجاست.	۱۳۶۹/۰۹/۱۴	خودمحوری
۲	این نفس و این من، از همه‌ی دشمنان، دشمن‌تر است؛ چیزی است که برای ارضای آن، گاهی ممکن است خدای ناکرده ما حاضر بشویم که شریف‌ترین و عزیزترین ارزش‌ها را هم از یاد ببریم. اینجا نقطه‌ی انحراف است و هرلحظه هم در انتظار ماست؛ باید مواظب این بود.	۱۳۶۹/۰۹/۱۴	پیروی از هوای نفس
۳	از اساسی‌ترین مسایل ما، مسایل فرهنگی است و من احساس می‌کنم که در زمینه‌ی اداره‌ی فرهنگ اسلامی این جامعه، داریم دچار یک نوع غفلت و بی‌هوشی می‌شویم - یا شده‌ایم - که بایستی خیلی سریع و هوشیارانه، آن را علاج کنیم.	۱۳۶۹/۰۹/۱۴	غفلت از مسائل فرهنگی
۴	اختلافات درون‌گروهی و بگومگوهای داخلی، تا آنجا مجاز است که این صف را در مقابل آن صف مقابل، متزلزل نکند. حواستان جمع باشد، خودتان را زیر	۱۳۶۹/۰۹/۱۴	جناح‌گرایی افراطی

		سؤال نبرید و «یکی بر سر شاخ و بن می‌بُرد»، نباشید. عزت، حیات، بقا و آرزوهای بزرگ مقدس ما، در گرو آن است؛ این را باید حفظ کنید. از این مرحله که گذشتید، طبیعی است که هر کس دیدگاه و فکری دارد و حرفی می‌زند - اشکالی ندارد - ولی به همدیگر کمتر تعرض بکنید، یا نکنید.	
	.....	.....	⋮
	.....	.....	⋮
ایجاد یأس در جامعه	۱۳۸۵/۰۷/۱۸	کُند کردن حرکت عمومی کشور با ایجاد یأس، یکی دیگر از گناهان ماست. مردم را مأیوس کنیم، نیروی محرکه را مأیوس کنیم و افق را در چشم آن‌کسانی که بایستی با شوق و امید جلو بروند، تیره‌وتار نشان بدهیم؛ این کُند کردن حرکت مردم است؛ این یک گناه بزرگی است	۱۵۵
تفرقه‌افکنی	۱۳۸۵/۰۷/۱۸	یکی از چیزهایی که حرکت کشور را کُند می‌کند، تفرقه، اختلاف و دست‌به‌گریبان شدن است؛ این ایجاد اختلاف یا دامن زدن به اختلاف، جزو گناهان مخصوص طبقه‌ی ماها مجموعه‌ی مسئولان و سیاستمدارها است.	۱۵۶
اختلاف کلمه	۱۳۸۳/۰۲/۱۸	چرا عملاً در میدان، کاری از ما بر نمی‌آید؟ چون با هم متحد و یکی نیستیم؛ چون به بهانه‌های گوناگون ما را از هم جدا کرده‌اند.	۱۵۷
روحیه اشرافی‌گری	۱۳۷۶/۰۲/۰۶	نگذارید دشمن بتواند این‌طور تبلیغ کند که یک طبقه جدید و یک اشرافیگری جدید، در حال شکل‌گیری است.	۱۵۸

سپس در مرحله‌ی سوم، ضمن بررسی تمامی کدهای استخراج‌شده، تلاش گردیده است این کدها به مضمون‌هایی اولیه و مشخص تبدیل گردد. در مرحله‌ی چهارم نیز مضمون‌های ایجادشده مورد بازبینی قرار گرفته، تلاش شده است خرده مضمون‌هایی (مضمون‌های پایه) متمایز، غیر تکراری و مشتمل بر مجموعه ایده‌های مطرح‌شده در بخش-

های مختلف متن اصلی مورد شناسایی قرار گیرد. در مرحله‌ی بعد (مرحله پنجم) با دسته‌بندی این مضامین یعنی ترکیب و تلخیص آن‌ها به اصول کلی‌تر، به ترسیم شبکه‌ی مضامین پرداخته شد، به این ترتیب که خرده‌مضمون‌های به دست آمده از متن، در گروه‌های مشابه و منسجمی طبقه‌بندی و مضمون‌های اصلی استخراج گردید که همان‌گونه که در جدول شماره‌ی ۲ قابل مشاهده است، همگی زیربنای ایجاد مضمون فراگیر «آسیب‌شناسی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی» را تشکیل داده‌اند. در نهایت، پس از اطمینان از صحت شبکه‌ی مضامین، در مرحله‌ی ششم گزارش نهایی تدوین گردید.

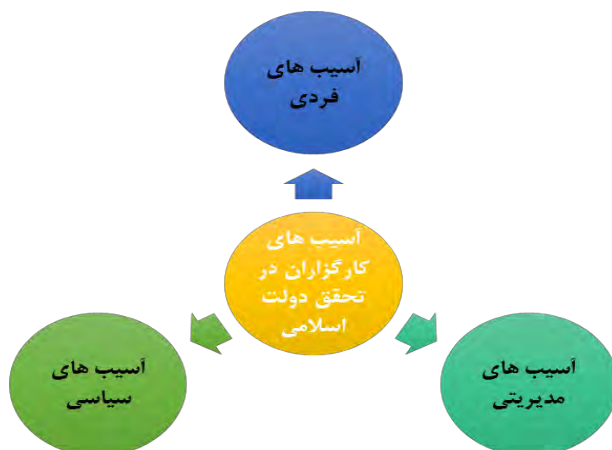
جدول ۲: مدل پژوهش

مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
آسیب‌شناسی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی	آسیب‌های فردی	غرور و خودمخوری
		پیروی از هوای نفس
		روحیه اشرافی‌گری
		دنیاطلبی
		ناامیدی
		ریاکاری
	آسیب‌های مدیریتی	عدم توجه به تربیت فرزندان و خانواده
		عدم بصیرت دینی
		بی‌تقوایی
		منت نهادن بر مردم
		مبالغه در انجام وظایف
		غفلت از مسائل فرهنگی
آسیب‌های مدیریتی	تحریک مردم به فساد	
	ایجاد یأس در جامعه	
	عدم اعتماد به نفس ملی	
	خلف وعده با مردم	
	تقدم رابطه بر ضابطه	
	تأمین رضایت صاحبان ثروت و	

قدرت		
تقدم منافع شخصی بر منافع عمومی		
کوتاهی در انجام وظایف		
فساد اقتصادی		
عدول از قانون		
سلطه‌جویی بر مردم		
ترجیح رضایت مردم بر رضایت خدا		
شتاب‌زدگی		
تقلید از سایر نظام‌ها		
اختلاف کلمه		
جناح‌گرایی افراطی		
اختلاف‌افکنی در جامعه		
اعتماد به قدرت‌های جهانی		
عدم بصیرت در مقابله با دشمن		
عدم تعهد به آرمان‌های انقلاب و نظام		
محافظه‌کاری		

توضیح نتایج

با توجه به نقش دولت اسلامی در فرایند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی و از طرف دیگر، تأکید آیت‌الله خامنه‌ای بر عدم تحقق دولت اسلامی تاکنون، پژوهش حاضر به‌منظور آسیب‌شناسی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی در روند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای طراحی و اجرا گردید. همان‌گونه که در شکل ۲ به تصویر کشیده شده است؛ تحلیل داده‌های گردآوری‌شده در این مطالعه نشان می‌دهد که آسیب‌های کارگزاران در تحقق دولت اسلامی از دیدگاه ایشان می‌تواند در سه دسته‌ی اصلی آسیب‌های فردی، آسیب‌های مدیریتی و آسیب‌های سیاسی مورد توجه و بررسی قرار گیرند.

شکل ۲: آسیب های کارگزاران در تحقق دولت اسلامی از دیدگاه آیت الله خامنه ای

آسیب های فردی

منظور از آسیب های فردی، ویژگی های منفی فرد است که می تواند کارگزاران دولت اسلامی را از انجام وظایف و تعهدات خویش در قبال جامعه و نظام اسلامی و به عبارت دیگر در راستای تحقق دولت اسلامی با مانع مواجه سازند. در این مطالعه، آسیب های فردی، ۹ آسیب (ویژگی منفی) را شامل می گردد که در شکل ۳ به تصویر کشیده شده است.

شکل ۳: آسیب های فردی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی از دیدگاه آیت الله خامنه ای

بررسی اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای در ارتباط با آسیب‌های فردی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی نشان می‌دهد، ایشان یکی از مهم‌ترین آسیب‌ها را روحیه‌ی اشرافی‌گری می‌دانند. در واقع ایشان نمود اشرافی‌گری در مسئولان نظام را یکی از عوامل کند کننده‌ی حرکت نظام به سمت عدالت و چالشی در راه تحقق اهداف نظام می‌دانند. (بیانات رهبری، ۱۳۸۰/۰۶/۰۵) ایشان تأثیرات منفی اشرافی‌گری را به حدی می‌دانند که برای توصیف آن از عبارت حرام استفاده می‌کنند «به‌خاطر این‌که تعلیم‌دهنده‌ی اشرافی‌گری است به: اولاً زیردست‌های خودمان، ثانیاً آحاد مردم به این کار تشویق می‌شوند» (بیانات رهبری، ۱۳۸۴/۰۶/۸). بی‌تقوایی نیز از دیگر آسیب‌های کارگزاران از دیدگاه ایشان است و معتقدند که در صورت نبود تقوا «ما خودمان تبدیل می‌شویم به دشمن خودمان؛ دشمن نظام». از دیگر آسیب‌های فردی شناسایی شده در این مطالعه، عدم بصیرت دینی است که از دیدگاه ایشان می‌تواند کارگزاران دولت را در دام انحراف گرفتار کند. چراکه «کسانی تفکر و دیدی دارند که با ظواهر دین هم سازگار است، اما ریشه‌ی معرفتی ندارد و عمیق نیست. این‌ها شناخت ندارند تا بتوانند در موارد اشتباه، خود را از انحراف نجات دهند». (بیانات رهبری، ۱۳۸۲/۰۸/۲۳) ایشان همچنین عدم بهره‌مندی مسلمانان از مواهب دینی در طول تاریخ را نیز به عدم بصیرت دینی آنان مرتبط می‌دانند. (بیانات رهبری، ۱۳۷۳/۰۳/۸) عدم توجه به تربیت فرزندان و خانواده نیز از دیگر آسیب‌های کارگزاران در تحقق دولت اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای است. چراکه از دیدگاه ایشان، «وقتی در خانواده‌ای، جوان یا یک عضو خانواده خدای‌نکرده نقطه‌ی ضعفی پیدا کرد؛ به‌تدریج روی ذهن مخاطب‌های خودش و پدر و مادرش اثر می‌گذارد و همین‌طور اثرهای متقابل تشدیدکننده دارد؛ در نتیجه آن حقیقت و معنویت را از دست می‌دهد». (بیانات رهبری، ۱۳۸۳/۰۸/۶) ریاکاری نیز یکی دیگر از ویژگی‌های منفی کارگزاران است که از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای می‌تواند تحقق دولت اسلامی را با مانع مواجه سازد. ایشان، ریاکاری را «از اسباب شر» می‌دانند. (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۷/۱۸) ناامیدی نیز از دیگر آسیب‌های فردی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی است که از دیدگاه ایشان به شکست ملت‌های خواهد انجامید. (بیانات

رهبری، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱) ناامیدی از رحمت پروردگار نیز یکی از ابعاد این ناامیدی است و آیت‌الله خامنه‌ای بر این باورند که «آن‌کسانی که نصرت الهی را در صورت حضور در میدان عمل انکار می‌کنند، خودشان را باید ملامت کنند». (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۸/۲) از دیگر آسیب‌های فردی شناسایی شده در این مطالعه، دنیاطلبی است. ایشان دنیاطلبی را آرزوهایی توصیف می‌کنند که «یکی پس از دیگری می‌آیند و تمام‌نشدنی‌اند - جلو چشم انسان صف می‌کشند؛ برای انسان هدف درست می‌کنند و هدف‌های حقیر در نظر انسان عمده می‌شود». (بیانات رهبری، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲) ایشان دنیاطلبی را صفتی مذموم می‌دانند که حتی ممکن است به خیانت به مردم و نظام اسلامی منتهی گردد. (بیانات رهبری، ۱۳۸۴/۰۶/۸) پیروی از هوای نفس نیز یکی دیگر از آسیب‌های فردی شناسایی شده برای کارگزاران در نظام جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه رهبر انقلاب است. ایشان، هوای نفس را از دشمن‌ترین دشمنان دانسته (بیانات رهبری، ۱۳۶۹/۰۹/۱۴)، پیروی از آن را مایه‌ی گمراهی از راه خدا (بیانات رهبری، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲)، زمینه‌ساز دوری نصرت الهی (بیانات رهبری، ۸۵/۰۸/۲)، عدم ملاحظه‌ی ارزش‌های حقیقی و صدمه به کشور (بیانات رهبری، ۱۳۸۳/۰۸/۶) می‌دانند. غرور و خودمحوری نیز از دیگر ویژگی‌های منفی کارگزاران در نظام اسلامی از دیدگاه رهبری است که می‌تواند تحقق دولت اسلامی در فرایند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی را با مانع و چالش مواجه سازد. ایشان، غرور و خودمحوری مسئولان را نقطه‌ی انشعاب و انحراف (بیانات رهبری، ۱۳۶۹/۰۹/۱۴) و یکی از عوامل ناخشنودی مردم می‌پندارند. (بیانات رهبری، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲)

آسیب‌های مدیریتی

منظور از آسیب‌های مدیریتی، ویژگی‌های منفی مدیریتی است که می‌تواند تحقق دولت اسلامی در فرایند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی را با چالش و مانع مواجه سازد. همان‌گونه که در شکل ۴ قابل مشاهده است، این بعد، ۱۷ آسیب یا ویژگی منفی کارگزاران را شامل می‌گردد. یکی از ویژگی‌های منفی کارگزاران از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای که می‌تواند تحقق دولت اسلامی در فرایند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی را با مانع مواجه نماید،

منت نهادن بر مردم است. ایشان همچنین معتقدند که منت نهادن بر مردم، احسان کارگزاران را باطل کرده و نارضایتی مردم را به دنبال خواهد داشت. (بیانات رهبری، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲) مبالغه در انجام وظایف نیز از دیگر آسیب‌های مدیریتی شناسایی شده در این مطالعه است. آیت‌الله خامنه‌ای بر این باورند که «مبالغه، نور حق را خواهد برد؛ یعنی همان مقدار راستی هم که وجود دارد، آن را در چشم مردم بی‌فروغ خواهد کرد». (بیانات رهبری، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲) غفلت از مسائل فرهنگی نیز یکی دیگر از آسیب‌های کارگزاران از دیدگاه ایشان است. ایشان مسائل فرهنگی را یکی از اساسی‌ترین موضوعات دانسته و معتقدند مسئولان در این حوزه دچار غفلت شده‌اند که می‌بایست با هوشیاری جبران گردد. (بیانات رهبری، ۱۳۶۹/۰۹/۱۴) از دیگر آسیب‌های شناسایی شده در این مطالعه، تقلید از سایر نظام‌ها است. ایشان یکی از اشتباهات کارگزاران در دولت و نظام جمهوری اسلامی را باور این موضوع می‌دانند که اصول سایر نظام‌ها، در نظام اسلامی نیز کاربرد دارد، زیرا این موضوع به معنی نادیده گرفتن مبانی و مفروضات متفاوت نظام اسلامی و سایر نظام‌های حاکمیتی دنیا است. (بیانات رهبری، ۱۳۷۰/۰۵/۲۳)

شکل ۴: آسیب‌های مدیریتی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای

بررسی اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای همچنین نشان می‌دهد، ایشان از شتاب‌زدگی به‌عنوان یکی دیگر از آسیب‌های مدیریتی کارگزاران در فرایند تحقق دولت اسلامی یاد می‌کنند. ایشان، شتاب‌زدگی را سرعت بدون دقت نامیده و آن را یکی از دلایل به عقب افتادن کارها می‌دانند. (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۶/۶) ترجیح رضایت مردم بر رضایت خدا نیز یکی دیگر از آسیب‌های شناسایی شده در این مطالعه است. ایشان هرچند رضایت مردم را یکی از موضوعات مهم برمی‌شمارند، ولی هشدار می‌دهند که «این جور نباشد که یک جائی رضایت مردم، خوشایند مردم را در نظر بگیریم، اما رضایت خدا را در نظر نگیریم. رضایت مردم، قناعت مردم، خدمت به مردم، چیز بسیار باارزشی است؛ اما تا آن وقتی که خوشایند مردم، معارض با تکلیف نشود». (بیانات رهبری، ۱۳۸۷/۰۶/۱۹) سلطه‌جویی بر مردم نیز از دیگر آسیب‌های مدیریتی کارگزاران است که می‌تواند تحقق دولت اسلامی را با محدودیت مواجه سازد. ایشان، سلطه‌جویی بر مردم را آفتی می‌دانند که «قدرت‌مداران عالم را همیشه تهدید کرده و بسیاری را لغزانده است» (بیانات رهبری، ۱۳۸۲/۰۵/۱۵) و معتقدند «آفت کار ما این است که از حوزه اقتدار برای سلطه‌جویی، زورگویی و افزون‌طلبی استفاده کنیم». (بیانات رهبری، ۱۳۸۲/۰۵/۱۵) عدول از قانون نیز یکی دیگر از آسیب‌های مدیریتی است و آیت‌الله خامنه‌ای بر این باورند که عدول از قانون توسط مسئولان، نقاط قوت نظام را به نقطه‌ی ضعف تبدیل می‌کند. (بیانات رهبری، ۱۳۸۸/۱۲/۶) فساد اقتصادی نیز یکی دیگر از آسیب‌های مدیریتی است که ایشان بر این باورند در صورت رواج آن «چنان ضربه‌ای به کشور می‌خورد که با هیچ چیز جبران نمی‌شود» (بیانات رهبری، ۱۳۸۰/۱۱/۳) و از جمله «چیزهایی است که حرکت عمومی کشور را کند می‌کند». (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۷/۱۸) کوتاهی در انجام وظیفه نیز از دیگر آسیب‌های مدیریتی شناسایی شده در این پژوهش است که آیت‌الله خامنه‌ای آن را یک تخلف از سوی کارگزاران می‌دانند (بیانات رهبری، ۱۳۸۴/۰۶/۸) و آن را از موضوعاتی می‌دانند که به شکست ملت‌ها می‌انجامد. (بیانات رهبری، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱) تقدم منافع شخصی بر منافع عمومی نیز یکی از آسیب‌های کارگزاران در تحقق دولت اسلامی در فرایند شکل‌گیری

تمدن نوین اسلامی از دیدگاه رهبر انقلاب است که از آن به‌عنوان یک خطا نام می‌برند (بیانات رهبری، ۱۳۸۶/۰۴/۹) و آن را از عوامل شکست می‌دانند. (بیانات رهبری، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱)

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها در مطالعه حاضر، همچنین نشان می‌دهد که تأمین رضایت صاحبان ثروت و قدرت، یکی دیگر از آسیب‌های مدیریتی است که می‌تواند تحقق دولت اسلامی را با مانع مواجه سازد. آیت‌الله خامنه‌ای این موضع را یکی از عوامل انحراف از اهداف دانسته و به کارگزاران نظام در تمامی سطوح هشدار می‌دهند که از این کار پرهیز نمایند. (بیانات رهبری، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲) تقدم رابطه بر ضابطه نیز یکی دیگر از آسیب‌های مطرح شده است که از نظر رهبر انقلاب در دسته‌ی «کارهای ضد مردم‌سالاری» به شمار می‌رود. (بیانات رهبری، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲) خلف وعده با مردم نیز یک آسیب مدیریتی دیگر است، آیت‌الله خامنه‌ای آن را «در نظر مردم و در نظر خدا گناه» و نیز یکی از عوامل ناامیدی مردم می‌دانند. (بیانات رهبری، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲) یکی دیگر از آسیب‌های شناسایی شده در این پژوهش، عدم اعتماد به نفس ملی است که رهبر انقلاب آن را در زمره‌ی ویژگی‌های ناپسند برای کارگزاران دانسته و به آنان توصیه می‌کنند که دچار خودفراموشی، فراموشی هویت ملی و عدم اعتماد به نفس ملی نشوند. (بیانات رهبری، ۱۳۸۰/۰۹/۲۱) از دیگر آسیب‌های مدیریتی کارگزاران در فرایند تحقق دولت اسلامی، ایجاد یأس در جامعه است که ایشان آن را موجب «کند کردن حرکت مردم» و نیز «کند کردن حرکت عمومی کشور» و «یک گناه بزرگ» (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۷/۱۸) می‌دانند. تحریک مردم به فساد نیز از دیگر آسیب‌های مدیریتی شناسایی شده در پژوهش حاضر است که آیت‌الله خامنه‌ای این کار را یکی از گناهایی می‌دانند که می‌تواند از جانب مسئولان، زمینه‌ی کند شدن حرکت مردم را فراهم آورده و نظام اسلامی را در معرض صدمات جدی قرار دهد. (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۷/۱۸)

آسیب‌های سیاسی

بررسی اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای در ارتباط با آسیب‌شناسی کارگزاران در تحقق دولت

اسلامی در فرایند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی نشان می‌دهد که آسیب‌های سیاسی نیز یکی دیگر از مجموعه آسیب‌هایی است که می‌تواند حرکت نظام اسلامی در این فرایند را با چالش‌ها و موانعی مواجه سازد. همان‌گونه که در شکل ۵ قابل مشاهده است، آسیب‌های سیاسی، ۷ آسیب یا ویژگی منفی را شامل می‌گردد.

شکل ۵: آسیب‌های سیاسی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای

جناب‌گرایی افراطی، یکی از آسیب‌های سیاسی شناسایی شده در این پژوهش است که رهبر انقلاب نیز آن را ریشه‌ی بسیاری از مشکلات و اختلافات کشور دانسته (بیانات رهبری، ۱۳۸۴/۰۸/۸) و بر این باورند که این موضع، فضای جامعه را دچار نفرت خواهد ساخت. (بیانات رهبری، ۱۳۷۸/۱۱/۲۶) ایشان این موضوع را غفلتی می‌دانند که نباید ادامه پیدا کند. (بیانات رهبری، ۱۳۸۴/۰۸/۸) اختلاف کلمه نیز از دیگر آسیب‌های سیاسی کارگزاران در فرایند تحقق دولت اسلامی است که آیت‌الله خامنه‌ای نیز آن را در دسته‌ی چیزهایی می‌داند «که ملت‌ها را شکست می‌دهد». (بیانات رهبری، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱) ایشان همچنین اختلاف کلمه را موضوعی می‌دانند که می‌تواند «مسیر سعادت دنیای اسلامی» را سال‌ها به تعویق اندازد. (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۱/۲۷) عدم تعهد به آرمان‌های انقلاب و نظام نیز یکی دیگر از آسیب‌های سیاسی است که آیت‌الله خامنه‌ای آن را بی‌صبری و یکی

از مهم‌ترین چالش‌ها (بیانات رهبری، ۱۳۸۷/۰۶/۱۹) و نشانه‌ی خسته شدن می‌دانند. (بیانات رهبری، ۱۳۸۷/۰۶/۱۹) عدم بصیرت در مقابله با دشمن نیز از دیگر آسیب‌های شناسایی‌شده از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای است که می‌تواند ابزار دست دشمن شدن و بازیچه دشمن قرار گرفتن را به دنبال داشته باشد. (بیانات رهبری، ۱۳۸۶/۰۱/۱۷) ایشان این موضوع را غفلت بزرگ توصیف کرده است که باعث می‌شود کارگزار دولت اسلامی «از نقشه‌ی دشمن دفاع کند و برای دشمن کار کند». (بیانات رهبری، ۱۳۸۳/۰۹/۳۰)

واکاوی دیدگاه‌های آیت‌الله خامنه‌ای همچنین نشان می‌دهد، اعتماد به قدرت‌های جهانی، از دیگر آسیب‌ها یا ویژگی‌های منفی سیاسی کارگزاران است که می‌تواند تحقق دولت اسلامی را در محدودیت قرار دهد و کارگزاران نظام اسلامی را توصیه می‌کند که به‌جای قدرت‌های جهانی به خدا اعتماد کنند. (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۸/۲) اختلاف‌افکنی در جامعه نیز از دیگر آسیب‌های سیاسی است که رهبر انقلاب آن را کاری غلط توصیف کرده است (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۳/۲۹) که روندها و کارها را کند می‌کند (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۰۳/۲۹)، زیرا «اختلاف‌افکنی، مردم و مخاطبان عمومی جامعه را دچار تشویش فکری» می‌کند. (بیانات رهبری، ۱۳۷۰/۰۵/۲۳) محافظه‌کاری نیز از دیگر آسیب‌های سیاسی کارگزاران در فرایند تحقق دولت اسلامی در راستای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای است که از دیدگاه ایشان می‌تواند به‌عنوان عاملی بازدارنده عمل کند. ایشان همچنین محافظه‌کاری را موضوعی می‌دانند که می‌تواند با عقلانیت اشتباه گرفته شود. «تا می‌گوییم محاسبه و عقلانیت، عده‌ای می‌گویند مواظب باشید، دست از پا خطا نکنید، عقل را رعایت کنید؛ نبادا یک حرفِ آن‌چنانی بزنید که در دنیا آن‌طوری بشود؛ نبادا یک کارِ آن‌چنانی بکنید که دنیا صف‌آرایی کند. این‌ها عقلانیتِ محافظه‌کارانه است؛ من به این اصلاً اعتقاد ندارم». (بیانات رهبری، ۱۳۸۴/۰۶/۸)

نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت و نقش تحقق دولت اسلامی در فرایند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی و نیز اهمیت و جایگاه کارگزاران در شکل‌گیری دولت اسلامی و از طرف دیگر اهمیت

آسیب‌شناسی و بررسی عوامل چالش‌زا و مانع‌آفرین در این فرایند، پژوهش حاضر با هدف آسیب‌شناسی کارگزاران در تحقق دولت اسلامی در روند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، طراحی و اجرا گردید. در این راستا، به‌منظور تحقق اهداف پژوهش نسبت به بررسی و تحلیل دیدگاه‌ها و اندیشه‌های ایشان در قالب بیانات ایرادشده در ملاقات با دولت و سایر کارگزاران نظام و نیز در مناسب‌های مختلف اقدام گردید. تحلیل داده‌های گردآوری‌شده در این پژوهش نشان می‌دهد که آسیب‌های کارگزاران در تحقق دولت اسلامی در روند تشکیل تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای می‌تواند در سه دسته‌ی اصلی یعنی آسیب‌های فردی (شامل غرور و خودمحوری، پیروی از هوای نفس، روحیه‌ی اشرافی‌گری، دنیاطلبی، ناامیدی، ریاکاری، عدم توجه به تربیت فرزندان و خانواده، عدم بصیرت دینی، بی‌تقوایی)؛ آسیب‌های مدیریتی (شامل منت نهادن بر مردم، مبالغه در انجام وظایف، غفلت از مسائل فرهنگی، تحریک مردم به فساد، ایجاد یأس در جامعه، عدم اعتماد به نفس ملی، خلف وعده با مردم، تقدم رابطه بر ضابطه، تأمین رضایت صاحبان ثروت و قدرت، تقدم منافع شخصی بر منافع عمومی، کوتاهی در انجام وظایف، فساد اقتصادی، عدول از قانون، سلطه‌جویی بر مردم، ترجیح رضایت مردم بر رضایت خدا، شتاب‌زدگی، تقلید از سایر نظام‌ها) و آسیب‌های سیاسی (شامل اختلاف کلمه، جناح‌گرایی افراطی، اختلاف‌افکنی در جامعه، اعتماد به قدرت‌های جهانی، عدم بصیرت در مقابله با دشمن، عدم تعهد به آرمان‌های انقلاب و نظام و محافظه‌کاری) مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند.

دستاوردهای مطالعه‌ی حاضر (به‌عنوان یک پژوهش کاربردی) می‌تواند کاربردهایی اجرایی و نیز پژوهشی در پی داشته باشد. از دیدگاه اجرایی، مدل شناسایی‌شده در این مطالعه می‌تواند به هنگام تصمیم‌گیری در ارتباط با عزل و نصب کارگزاران دولتی مورد توجه قرار گیرد. نتایج مطالعه‌ی حاضر همچنین می‌تواند به‌منظور غنی‌سازی دوره‌های آموزش و تربیت مدیران و کارگزاران در سطوح مختلف مورد استفاده قرار گیرد. از این رو، به مدیران در سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی و حاکمیتی پیشنهاد می‌گردد به‌منظور طراحی

دوره‌های آموزشی، این نتایج را مورد توجه قرار دهند.

پژوهشگران نیز می‌توانند مدل پیشنهادی در این پژوهش را با سایر مدل‌های آسیب‌شناسی مرتبط و برآمده از نظریات غربی مقایسه و وجوه اشتراک و افتراق آن‌ها را مشخص نمایند. همچنین با توجه به این موضوع که پژوهش حاضر بر شناسایی ویژگی‌های منفی کارگزاران و آسیب‌های بازدارنده کارگزاران در تحقق دولت اسلامی متمرکز بوده است، مطالعات آینده می‌توانند با تمرکز بر ویژگی‌های مثبت کارگزاران در فرایند تحقق دولت اسلامی در راستای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، با هدف شناسایی و تبیین الگوی شایستگی کارگزاران در روند تحقق دولت اسلامی، طراحی و اجرا گردند.

کتابنامه

ابوالقاسمی، سعید (۱۳۹۴)، تمدن سازی نوین اسلامی؛ بایدها و نبایدها، اندیشه تمدنی اسلام، ۱، صص ۱۳۸-۱۲۸.

الهامی، علی؛ سلطانی، خدیجه (۱۳۹۸)، نظام سازی، نهادسازی و تمدن نوین اسلامی، تمدن اسلامی و دین پژوهی، ۱ (۱)، ۱۴۷صص-۱۲۸.

بیانات مقام معظم رهبری در سایت ایشان، قابل دسترسی در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech>

پورعزت، علی اصغر (۱۳۹۳)، مدیریت ما، مدیریت اسلامی در پرتو نهج البلاغه، تهران: انتشارات بنیاد نهج البلاغه.

تلاشان، حسن (۱۳۹۹)، الزامات سیاسی تحقق تمدن نوین اسلامی، تمدن اسلامی و دین-پژوهی، ۲ (۶)، صص ۲۶-۱۰.

جعفریان، حسین؛ میرزامحمدی، محمدحسن (۱۳۹۴)، تبیین نقش و جایگاه اصل تربیتی «گذر از ظاهر به باطن» در سبک زندگی اسلامی و تأثیر آن بر شکل گیری تمدن نوین اسلامی، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۳ (۲۹)، صص ۲۸-۷.

جهانبین، فرزاد؛ معینی پور، مسعود (۱۳۹۳)، فرایند تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر حضرت آیت الله خامنه ای، مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۱ (۳۹)، صص ۴۶-۲۹.

خرمشاد، محمدباقر (۱۳۹۲)، انقلاب اسلامی، بیداری اسلامی و تمدن نوین اسلامی، راهبرد فرهنگ، ۲۳، ۱۵۳صص-۱۲۷.

دادجو، ابراهیم (۱۳۹۸)، واقع گرایی در مطالعات تمدن نوین اسلامی، مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۲ (۱)، ۱۰۰صص-۶۴.

دورکیم، امیل (۱۳۷۳)، قواعد و روش جامعه شناسی، ترجمه: کاردام، علی محمد، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

راعی، مسعود؛ فلاح سلوکلاهی، محمد (۱۳۹۰)، آسیب شناسی رفتار کارگزاران حکومتی از منظر اسلام، حکومت اسلامی، ۱۶ (۱)، صص ۱۴۰-۱۱۱.

زمانی محبوب، حبیب (۱۳۹۰)، نوسازی تمدن اسلامی، تاریخ در آینه پژوهش، ۸ (۱)، ۱۳۵-۱۱۷.

شریفی، محمد؛ فائق، مجتبی (۱۳۹۴)، آسیب‌شناسی خواص و رویکرد سیاسی کارگزاران حکومت نسبت به آنان از دیدگاه نهج‌البلاغه، النهج، ۴۷، صص ۱۹۸-۱۷۳.

صفی‌لو، صابر؛ صائیلی، محمدحسین؛ حسن‌لو، حیدر (۱۴۰۰)، آسیب‌شناسی دنیازدگی مدیران و شاخصه‌های آن در حوزه اقتصاد، در اندیشه و سیره امام علی (ع) با محوریت نهج‌البلاغه، پژوهش‌نامه قرآن و حدیث، ۲۸، صص ۱۶۶-۱۳۹.

طوسی، علی؛ طاهری، محمدحسین (۱۳۹۸)، ساخت اسلامی نهاد دولت در نظام اسلامی: تحلیلی آسیب‌شناسانه از دولت‌سازی اسلامی در الگوی مردم‌سالاری دینی، مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۶ (۵۷)، ۸۰-۶۹.

غفاری هاشجین، زاهد؛ ناصرخاکی، حسن (۱۳۹۵)، زمینه‌ها و بایسته‌های تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر تمدن‌گرایان، علوم سیاسی، ۱۹ (۷۵)، صص ۱۵۰-۱۲۳.

فوزی، یحیی؛ صنم‌زاده، محمود رضا (۱۳۹۱)، تمدن اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)، تاریخ و فرهنگ تمدن اسلامی، ۳ (۹)، صص ۴۰-۷.

کاظمی، سیداصف (۱۳۹۷)، چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی، مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۱ (۲)، صص ۴۷-۲۵.

مرادی برلیان، مهدی؛ حسینی بهشتی، سیدعلیرضا (۱۳۹۷)، دولت ممتنع: خوانش انتقادی نظریه امتناع دولت مدرن اسلامی حلق، پژوهش عمومی، ۱۹ (۵۸)، صص ۱۱۲-۸۱.

مقیم، محمد (۱۳۹۴)، اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، تهران: راه‌دان.

مهاجرانی، سیدعطاءالله (۱۳۷۵)، تمدن نوین اسلامی، فصلنامه راهبردی، ۱۲، صص ۵-۱.

معصومی، علی (۱۳۹۰)، تعامل روحانیت و دولت اسلامی، معرفت سیاسی، ۳ (۱)، صص ۶۴-۳۵.

ناصحی‌فر، وحید؛ گیاهی، یاسمن (۱۳۹۴)، آسیب‌شناسی سیستم مدیریت و مدیران در معاونت مالی و اداری وزارت بازرگانی و استراتژی‌های بهبود آن، مطالعات مدیریت (بهبود

و تحول)، ۲۳ (۷۷)، صص ۲۷-۱.

واسعی، سیدعلیرضا (۱۳۹۹)، تأملاتی در خصوص مراحل تمدن اسلامی؛ رهیافتی برای تمدن نوین، *مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*، ۳ (۱)، ۱۷۸ صص-۱۵۵.

Braun, V., Clarke, V., (2006), Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), pp. 77-101.

Braun, V., Clarke, V., (2012). "Thematic analysis, in Cooper". in H, Camic. P. M, Long. D. L, Panter. A. T, Rindskopf. D and Sher. K. J (Eds), *APA handbook of research methods in psychology*, Vol. 2: Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological, pp. 57-71, Washington, DC: American Psychological Association.

Janićijević, N, (2010), Business processes in organizational diagnosis, *Management*, 15 (2), PP. 85-106.

Maguire, M., Delahunt, B, (2017), Doing a Thematic Analysis: A Practical, Step-by-Step Guide for Learning and Teaching Scholars, *The All Ireland Journal of Teaching and Learning in Higher Education (AISHE-J)*, 8 (3), pp. 3351-33514.

Rahimi, H., Siadat, S. A., Hoveida, R., Shahin, A., Nasrabadi, H. A., Arbabisarjou, A, (2011), The Analysis of Organizational Diagnosis on Based Six Box Model in Universities, *Higher Education Studies*, 1 (1), PP. 84-92.